

ÖNKORMÁNYZATISÁG ÉS OKTATÁSIGAZGATÁS AVAGY HOL TART MA A KISTÉRSÉGI KÖZIGAZGATÁS?

AHUSZADIK SZÁZADI MAGYAR önkormányzatiság megteremtésének 15 éves évfordulóját ünnepeltük tavaly, s egy mérlegre törekvő kiadványban talán helyet kaphat egy olyan elemzés, amely az oktatásigazgatás jelenlegi helyzetét a magyar és egyben európai önkormányzati közigazgatás nézőpontjából vizsgálja. Az elemzés az integrált közszolgáltatások szervezésének (oktatásigazgatásnak) az olyan közigazgatási-térségi egységét (kistérség) keresi és vizsgálja egy település-orientált közigazgatási rendszerben, amely nem szerepel közigazgatási egységként sem az Alkotmányban, sem a helyi önkormányzatokról szóló törvényben, így nem is tekinthető közigazgatási-közhatalmi egységnek. A kormányprogram alapján kidolgozásra került a Közigazgatási Szolgáltatások Korszerűsítési Programja, amelynek kiemelkedő fontosságú eleme a kistérségi szint kialakítása, melyben többek között az önkormányzatok közös feladatellátásának ösztönzését szolgáló finanszírozás kialakítását írja elő, továbbá a kistérségben levő önkormányzatok közötti együttműködés erősítését.¹ Ebből a szempontból érdemes megvizsgálni ezt a „quasi közigazgatási szintet”, és számot vetni azzal, hogy hol tart ma a kistérségi közigazgatás Magyarországon.

A területfejlesztési és közszolgáltatási kistérségek intézményrendszerének kialakulása

A területfejlesztés és területrendezés alapvető intézményes rendszere csak a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (továbbiakban: *területfejlesztési törvény*) elfogadásával és hatálybalépésével alakult ki. A területfejlesztési törvény előzményeként már a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (továbbiakban: önkormányzati törvény) módosításakor az 1994. évi LXIII. törvényben megfogalmazódott, hogy a jövőben a településfejlesztési feladatok, illetőleg a kormányzati területi fejlesztési programok összehangolását – a később elfogandó külön törvényben megállapított feladatkörben és szervezetben – a megyei területfejlesztési tanácsok végzik. A fenti törvényi rendelkezéseket és elvárásokat a területfejlesztési törvény bontotta ki elsősorban a területfejlesztési

¹ Lásd a közigazgatási rendszer korszerűsítésével kapcsolatos 2198/2003. (IX. 1.) számú kormányhatározatot, valamint a közigazgatási szolgáltatások korszerűsítési programjáról szóló 1113/2003. (XI. 11.) számú kormányhatározatot.

tanácsok feladatainak és összetételének szabályozásával. Ebből két fontos dolgot érdemes kiemelni: egyrészt a településfejlesztés és a területfejlesztés jogi szabályozottságának különválasztását, másrészt a területfejlesztési tanácsok összetételének többszektorúságát.²

Az első fontos elemből következik, hogy *a területfejlesztési törvény elsősorban a térségi összefogásra épülő vagy a települési határokon túlnyúló (kistérségi, körzeti, megyei, regionális, országos, interregionális) fejlesztésekre koncentrál, s a településfejlesztés és területrendezés ügyét külön törvény keretei között tartja rendezendőnek.* (Sajnos elmondható, hogy ebből adódóan a településfejlesztés és a területfejlesztés kormányzati igazgatása is elvált egymástól, s mind a mai napig nem született meg, illetve csak részben található törvényi szintű szabályozás a település-fejlesztés, -rendezés és üzemeltetés ügyét érintő kérdésben, szervesen illeszkedve a területfejlesztés és -rendezés ügyét szabályozó törvényhez.)

A másik fontos elemből következik, hogy a területfejlesztési tanácsok összetételében a megyei önkormányzatok képvisellete mellett helyet kapnak a megyei választásokból az önkormányzati rendszerben kiszorult megyei jogú városok és kistérségek képviselői, valamint a helyi gazdaság és társadalom reprezentánsai is. Ez a képviselleti szisztéma azonban nem a képviselati-választásos, hanem a korporációs-delegációs elvet érvényesíti, s ezért *a területfejlesztési tanácsok nem közhatalmi és közigazgatási egységek.* Ebből adódóan a törvény együtt szabályozza a területfejlesztési és a területrendezési feladatokat, de a döntési jogosítványokat szétválasztja aszerint, hogy ahhoz közhatalmi jogosítványok (jogok és köteleességek megállapítása, szabályozás) tapadnak-e. Ennek megfelelően *a kistérségekre vonatkozó területfejlesztési döntések a konszenzusos demokrácia szabályai szerint a területfejlesztési tanácsokhoz kötődnek, míg a területfejlesztési döntésekre épülő területrendezési jogosítványok (a rendezési tervek jóváhagyása, jogszabályok megalkotása) a közhatalmi szervekhez (helyi önkormányzatok képviselő-testületei) tartoznak.*

A területfejlesztési törvény szerint a kistérség a települések között létező funkcionális kapcsolatrendszerek összessége alapján behatárolható területi egység, egymással intenzív kapcsolatban lévő, önszerveződő, egymással határos települések összessége, amelynek egyik típusa a városkörnyék (városközpontú kistérség), mint a fejlesztések összehangolása érdekében kialakult önszerveződő területi egység. A KSH 1991–1993 között az egész országot lefedő, nem közigazgatási alapon nyugvó kistérségi (városkörnyéki) területi beosztást alakított ki, amelynek során 138 kistérséget határolt le. A statisztikai kistérségeket – a megyei területfejlesztési tanácsok kezdeményezésére – a KSH és a KTM Országos Területfejlesztési Központjának szakemberei felülvizsgálták, amelynek során 1997. augusztus 1. napjával 150 statisztikai kistérség (városkörnyék) került kialakításra. (A jelenlegi 168 kistérség lehatárolására, és az új kistérségi intézményrendszer kialakítására 2004-ben került sor.)³

² Lásd erről bővebben Szegvári (2006/a).

³ Lásd a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló 2004. évi CVII. törvény (Ktt.) mellékletét.

A törvényi szabályozás a *kistérségi területfejlesztéssel* kapcsolatosan jól elkülöníthető feladatrendszert határozott meg: a települések közös területfejlesztési céljainak kidolgozását, megvalósítását; a kistérség területfejlesztési feladatainak összehangolását, és a kistérségi területfejlesztési funkció koncepciójának elfogadását; közös területfejlesztési programok kialakítását; a kistérség területfejlesztéssel összefüggő érdekének képviselétét; a fentieket elősegítő munkaszervezet működtetését.

A kistérség sorsának alakulására nézve a területfejlesztés új, dinamizáló hatása, kevésbé kötött szabályozási rendszere, rugalmasabban alakítható szervezeti rendje és döntési eljárásai, valamint – nem utolsó sorban – forrásrendszerének differenciáltsága és nagysága bírt jelentőséggel. A kistérségi szintű feladatellátás szabályozása kérdésében 2004. jelentős áttörést hozott, e témakörben több jogszabály is megjelent, illetve hatályba lépett, amely megalapozta a kistérség, mint területi egység túllépését a statisztikai egység szerepén.⁴ A területfejlesztési törvény 2004-ben történt módosítása a kistérség szereplőinek, a társulásoknak a képviselétét kötötte össze a statisztikai körzettel, mint területi egységgel. Ezzel megjelölte ezt a területi egységet, mint integráló tényezőt a kistérség szereplői számára (*Nyikos, Horkey & Péti 2006*). Ugyanakkor a kistérségi struktúra kialakítása szempontjából a szabályozási helyzet egyszerűnek nem mondható, bár a területfejlesztési törvény módosítása és a többcélú kistérségi társulási törvény elfogadása nagy előrelépés egy hatékonyabb, átláthatóbb és haladást mutató területfejlesztés és közigazgatás-fejlesztés megvalósításához.

A többcélú kistérségi társulások intézményesítésének *elméleti alapjait* – a Közigazgatási Szolgáltatások Korszerűsítési Programjának keretén belül – a Belügyminisztérium által IDEA elnevezéssel 2002 szeptemberében létrehozott tanácsadó testület dolgozta ki. *Az IDEA Munkacsoport által összefogott szakmai-tudományos kutatások feltárták a kistérség meghatározó fogalmi elemeit, a kistérség lehetséges funkcióit, valamint a közös feladatellátás lehetséges szervezeti formáját.* Az elméleti és gyakorlati szakemberek vizsgálódásuk alapjává tették azt a kérdéskört, hogy milyen funkciói lehetnek a kistérségnek, figyelembe véve, hogy a városok szerves részét képezik a kistérségeknek. Abban megvolt az egyetértés, hogy a kistérség intézményesülésének kérdésében nem célszerű a települések spontán társulási kedvére bízni szerveződésüket. A kistérségek intézményesítése egy olyan rendszerben történhet, amelyben a térségi szemléletnek megfelelően szakszerűbben, hatékonyabban megoldható feladatokra, funkciókra a kistérségi lépték szolgál (*Bekényi, Bércesi & Németh 2003*).

A közigazgatási rendszer korszerűsítésének jogi alapjait két kormányhatározat teremtette meg, amelyeket alapul véve a Belügyminisztérium kidolgozta a többcé-

⁴ Lásd a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről szóló 244/2003. (XII. 18.) kormányrendelet; a többcélú kistérségi társulások 2004. évi támogatása mértékének, igénylésének, döntési rendszerének, folyósításának és elszámolásának részletes feltételeiről szóló 65/2004. (IV. 15.) kormányrendelet; és a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény módosításáról szóló 2004. évi LXXV. törvény szabályait, amit végül is a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló 2004. évi CVII. törvény tetőzött be.

lú kistérségi társulások szabályozásának rendező elveit.⁵ Az egy kistérséghez tartozó települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásának létrehozatalára két megoldási lehetőség kínálkozott: az egyik a társulási szabadság elvének megfelelően a teljes *önkéntességre épülő*, míg másik a *törvény alapján kötelező módon létrejövő* kistérségi társulás. A kormány a kötelező jelleggel létrejövő többcélú kistérségi önkormányzati társulások szabályozásra nyújtott be előterjesztést. A törvényjavaslat azonban a parlamenti vita során nem kapta meg az e változat létrehozatalához szükséges kétharmados támogatást. A reform azonban – az egyszerű többséget igénylő – az önkéntesség elvén felépülő szakmai változattal folytatódott.

Az Országgyűlés 2004. május 10-ei ülésnapján elfogadta a *települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló törvényt, mely az önkéntes alapon létrejövő többcélú társulások létrehozatalával, szervezetével és működésével kapcsolatban állapít meg részletszabályokat*. A Köztársasági Elnök június 1-jén tett indítványában kezdeményezte az Alkotmánybíróságnál az Országgyűlés által elfogadott, települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló törvény alkotmányossági szempontból történő felülvizsgálatát, mivel úgy vélte, hogy a törvény egyes rendelkezései alkotmányellenesek. Az Alkotmánybíróság szerint a törvény tartalmi kérdésekben alkotmányellenes szabályokat nem tartalmaz. Kifogásolta azonban, hogy kormányrendeletben lettek rögzítve olyan kérdések, melyekről törvényben kellett volna rendelkezni. Az Alkotmánybíróság döntése három szakaszt érintett, mely alapján a törvény korrekciója megtörtént. *Az Országgyűlés a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló 2004. évi CVII. törvényt november 2-ai ülésnapján ismételten elfogadta, kihirdetése megtörtént.*

Az Alkotmánybíróság döntése nem érintette a többcélú kistérségi társulások finanszírozására kiírt pályázatot és annak alapján az önkormányzatoknak és a társulásoknak megítélt összegeket. A kistérségi együttműködés ösztönzésére a költségvetési törvény 2004. évben a „kistérségi fejlesztések és kistérségi társulások támogatása” címen 7 milliárd forintot biztosított, amelyet 700 millió forint többlet-támogatással egészített ki a Belügyminisztérium. *A Kormány döntése szerint a többcélú kistérségi társulások működésének megkezdéséig – az új törvény megalkotásáig és hatályba lépéséig – terjedő időszakra átmeneti (pénzügyi, szakmai) rendelkezésekkel kell ösztönözni a feladatok mielőbbi zökkenőmentes átadás-átvételét, továbbá a kistérségben levő települési önkormányzatok közötti együttműködés erősítését.*⁶ Ennek megfelelően a 2004. évi költségvetési előirányzat felhasználását szabályozó kormányrendelet ezen elv figyelembevételével a többcélú kistérségi társulások által ellátandó közszolgáltatások ösztönzését, a kistérségi modellkísérletek, valamint a

⁵ Lásd a 2198/2003. (IX. 01.) kormányhatározatot a közigazgatási rendszer korszerűsítésével kapcsolatos feladatokról, valamint a 1113/2003. (XI. 11.) kormányhatározatot a közigazgatási szolgáltatások korszerűsítési programjáról.

⁶ Ezek alapján a többcélú kistérségi társulások 2004. évi támogatása mértékének, igénylésének, döntési rendszerének, folyósításának és elszámolásának részletes feltételeiről szóló 65/2004. (IV. 15.) kormányrendelet határozta meg.

kistérségi fejlesztési tanácsok fejlesztéseinek támogatására fordítható előirányzat felhasználási szabályait tartalmazza.

A kormányrendelet a többcélú kistérségi társulások ösztönzésének szándékával rögzítette, hogy támogatás illeti meg a helyi önkormányzatokat, amennyiben a közszolgáltatások (például közoktatás, szociális ellátás, hulladékgyűjtés, vízgazdálkodás) hatékonyabb szervezése, fejlesztése, a közszolgáltatások színvonalának javítása érdekében a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről szóló kormányrendeletben meghatározott kistérség határain belül többcélú társulást hoznak létre.⁷ A kormányrendelet lehetővé tette az előirányzatból támogatás nyújtását a többcélú kistérségi társulások létesítését célzó modellkísérletekre, továbbá a területfejlesztési törvény alapján létrejövő kistérségi területfejlesztési tanácsok fejlesztési projektjei megvalósításához is.

A kormányrendelet egyértelműen kimondta, hogy a helyi önkormányzatok társulása *akkor tekinthető többcélú kistérségi társulásnak (a továbbiakban: Társulás) és a rendelet szerint támogatást csak akkor igényelhetett, ha* a Társulás a kormányrendeletben meghatározott 168 tervezési-statisztikai kistérség határain belül jött létre az adott kistérséghez tartozó valamennyi települési önkormányzat részvételével a kistérségi területfejlesztési feladatok ellátására. A témánk szempontjából fontos kiemelni, hogy a Társulásban legalább három – a rendeletben meghatározott – közszolgáltatás kistérségi ellátását az adott kistérséghez tartozó települési önkormányzatok vállalják, legalább 3 évre az adott kistérségre kiterjedően.

A többcélú kistérségi társulásnak *az alábbi közszolgáltatások közül legalább három* helyi közfeladatnak a magasabb szakmai színvonalon történő, illetve hatékonyabb ellátása érdekében lehetett támogatást igényelni:

- *A közoktatási intézmények fenntartásával összefüggő egyes feladatok pályázati felhívásban meghatározott közös ellátásához, amennyiben egyes pedagógiai szakszolgálati feladatok szervezéséről közösen gondoskodik, és az intézmények fenntartását közösen biztosítja. (Ennek keretében a többcélú kistérségi társuláson belül több közoktatási intézményi társulás is létrehozható. A közoktatási intézményfenntartó társulások létrehozása történhet a társulást megelőzően önálló intézmények tagintézménnyé vagy intézményegységgé alakításával is.)*

- *A szociális intézmények közül az időskorúak ápolását, gondozását nyújtó gondozási központok, továbbá az egyes gyermekjóléti intézmények közös fenntartásához. (Ennek keretében a többcélú kistérségi társuláson belül több szociális és gyermekjóléti intézményfenntartó társulás is létrehozható);*

- *Egészségügyi alapellátás együttes szervezéséhez, ezen belül háziorvosi és házi gyermekorvosi ellátás, fogászati ellátás, védőnői szolgálat, központi ügyelet közös szervezéséhez és fenntartásához, iskolaorvosi szolgálat közös fenntartásához és működtetéséhez. (Ennek keretében a többcélú kistérségi társuláson belül több egészségügyi alapellátó intézményfenntartó társulás is létrehozható.)*

⁷ A többcélú kistérségi társulási törvény elfogadásáig a kistérségek határait a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről 244/2003. (XII. 18.) kormányrendelet tartalmazta.

– A *közművelődési* feladatok körében nyilvános könyvtári feladatok magasabb színvonalú ellátásának közös szervezéséhez, illetve létrehozásához azon településeken, ahol nincs könyvtári szolgáltatás.

– Települési szilárd és/vagy folyékony *hulladékgyűjtés és -kezelés* közös szervezéséhez, állati hulladékok gyűjtésének és ártalmatlanításának közös szervezéséhez.

– Az *útkezelői* (útüzemeltetési és fenntartási) feladatok közös ellátásához.

– A többcélú kistérségi társulás, valamint tagjai *közbeszerzési eljárásainak* közös szervezéséhez és bonyolításához.

– A hatályos jogszabályok szerinti *belső ellenőrzési* feladatok ellátásának biztosításához (amennyiben a többcélú kistérségi társulás vagy az abban részt vevő önkormányzatok egy része a belső ellenőrzési társulások támogatása jogcímén már kapott a 2004. évre támogatást, és a többcélú kistérségi társulás jogcímén is e feladatra társul, úgy az e célra kapott összeg az e rendelet alapján megítélhető összeget csökkenti).

– Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 15. §-ában szabályozott, a térség egészére vagy egy-egy részére vonatkozó *közös építési szabályzatok és közös településrendezési tervek* készítéséhez.

A többcélú kistérségi társulás a kistérségi területfejlesztési projektek megvalósítása érdekében támogatást igényelhetett kistérségi területfejlesztési koncepció és program készítéséhez, kistérségi fejlesztési programok finanszírozásához (pl. pályázatokhoz szükséges tervdokumentáció készítéséhez, saját erő biztosításához, szakértő igénybevételehez).

A többcélú kistérségi társulás számára támogatás volt nyújtható a *kistérségi közigazgatási ügyintézés korszerűsítése* érdekében az önkormányzatok, valamint területi államigazgatási szervek közigazgatási, államigazgatási feladatainak az ellátásához, fejlesztéséhez, az integrált kistérségi ügyintézési, ügyfélszolgálati irodák, megoldások bevezetéséhez és alkalmazásához.

A többcélú kistérségi társulás megalakítása azért is volt ösztönző a helyi önkormányzatok számára, mert a *Társulás által ellátott oktatásigazgatási feladatok fejlesztési, felhalmozási kiadásaihoz* kaphattak támogatást többek között a közös feladatot ellátó intézmények korszerűsítése, fejlesztése, egyéb tárgyi feltételek biztosítása céljára. Így többlet-támogatást kaphattak a helyi önkormányzatok, különösen az iskolabusz beszerzése, a kötelező eszköz- és felszerelésjegyzék, az egészségügyi előírások, az élelmiszer-előállítás követelményeinek a biztosítása, a közoktatási intézmény más funkcióra történő átalakítása céljára. Ugyancsak a társulási kedvet ösztönözte, hogy a *Társulás az oktatásigazgatási feladatok közös szervezésével összefüggő működési kiadások közül támogatást kaphatott* a többcélú kistérségi társulás által beszerzett iskolabusz fenntartásával összefüggő kiadásokhoz, a könyvtár-ellátási szolgáltató rendszer fenntartásával összefüggő költségekhez, továbbá a társulási megállapodásban foglalt feladatok közös szervezését segítő szakértő vagy szervezet alkalmazásával, megbízásával összefüggő működési célú kiadásokhoz.

A többcélú kistérségi társulások tehát megtartják a helyi önkormányzatok alkotmányos alapjogára épülő önkéntes társulás elvét, de a funkciókban nemcsak a területfejlesztési, hanem a közszolgáltatási (többek között: oktatás-szervezési) és az államigazgatási (többek között: oktatásigazgatási) feladatok együttes, integrált ellátására jönnek létre. A többcélú kistérségi társulások létrejöttével a térségi szinten ellátható önkormányzati közszolgáltatási feladatok szakmailag magasabb színvonalú, hatékonyabb megszervezése és ellátása várható, amely főként a kisebb településeken élők számára jelenti az életminőség és az esélyegyenlőség érdemi javulását. A kormányrendelet alapján a többcélú kistérségi társulások elsősorban a társulásokat alkotó települési önkormányzatok meglévő kötelező feladatainak közös ellátását vállalják a támogatás elnyeréséhez. Ennek eredményeképpen a méretgazdaságosságból fakadó előnyöket hatékonyabban tudják a társult önkormányzatok kihasználni.

A kormányrendelet ösztönző szándéka szerint 2004-ben 168 kistérségből 74-ben jött létre a többcélú társulás benne a közoktatási feladatok felvállalása. Ez a központi támogatás folytatódott 2005-ben is, hiszen az az évi költségvetési törvény a már működőknek „normatív jellegű” támogatást nyújtott és megadta a lehetőséget a még nem társultaknak, hogy ebben az évben létrejöjjenek. A 2006. évi költségvetési törvény a kistérségi közoktatási feladatokra már a sokkal biztonságosabb normatív finanszírozást céloz meg.

A többcélú kistérségi társulás akkor jogosult a normatív működési támogatásra, ha az általa vállalt közoktatási kötelező feladatok körében a Társulás gondoskodik a közoktatási feladat ellátásában részt vevő önkormányzatok területén működő intézmények hatékonyabb működésének szervezéséről, az intézményekben folyó nevelés-oktatás színvonalának javításáról, továbbá vállalja a pedagógiai szakszolgálati feladatok közül legalább kettő ellátásának megszervezését. A Társulás intézményfenntartóként, vagy szervező tevékenységével biztosítja, hogy valamennyi oktatási intézmény megfeleljen a jogszabályi feltételeknek.⁸ A kötelezően vállalt feladatok ellátása mellett az intézményi társulásban együttműködő önkormányzatokra vonatkozó kötelező feladatoknak a társulás számára való önkéntes átadása is megjelenhet a közoktatási feladatellátásban. Ilyen lehet a minden helyi önkormányzat számára a közoktatási törvény rendelkezései szerint kötelező feladatként előírt nőségirányítási programok elkészítése.

A többcélú kistérségi társulásban önkéntesen részt vevő társult önkormányzatok kötelező közoktatási feladataik egy részét a többcélú kistérségi társulással együttműködve, a társuláson belül intézményfenntartó társulásokat létrehozva látják el. E feladatok közül kiemelkedik a szakszolgálati feladatok szervezése, amely közvetlenül szolgálja a kistérségi szintű esélyegyenlőség megteremtését a hátrányos helyzetű – esetleg eddig ellátatlan – gyermekek és tanulók magasabb színvonalú ellátását.

A többcélú kistérségi társulási törvény a közoktatási feladatokkal kapcsolatban új fogalomként vezette be a Társulás által kötelezően elkészítendő kistérségi intéz-

⁸ Lásd a többcélú kistérségi társulások által ellátott egyes közszolgáltatások 2005. évi normatív működési támogatásáról szóló 5/2005. (II. 1.) kormányrendelet 4. §-ában foglaltakat.

*kedési tervet.*⁹ A törvényalkotó célja az új fogalom és feladat bevezetésével az volt, hogy a többcélú kistérségi társulások által kötelezően vállalt közoktatási feladatellátás szervezetten, az együttműködő önkormányzatok tudatos együttműködésével és felelősségvállalásával menjen végbe. A Társulásnak azért kell közoktatási kistérségi intézkedési tervet készítenie, mert csak így tudja megvalósítani azt a célt, hogy középtávú fejlesztési irányt adjon a települések számára, arra nézve, hogy a közoktatási feladatellátást milyen szintű és mélységű összefogással lehet minőségében javítani, és a legkisebb településen élők számára is elérhetővé tenni. Az oktatási tárca 2005 év elején kidolgozott egy módszertani útmutatót, melynek segítségével elkészíthetővé, megvalósíthatóvá vált a reális kistérségi közoktatás feladat-ellátási terv (*Nagyronai 2006*).

A többcélú kistérségi társulások ösztönzéséről szóló kormányrendelet 2005. június 15-ét határozta meg a kistérségi intézkedési tervek elkészítésének határidejeként.¹⁰ Ez a dátum azért is kiemelt jelentőségű, mert a *többcélú kistérségi társulás közoktatási feladatait először e dátum figyelembevételével tervezte meg három évre előre*. A három éves ciklus a Belügyminisztériummal kötött szerződés teljesítési határidejéhez igazodik, de megfelelő időtartam arra nézve is, hogy a többcélú kistérségi társulásban részt vevő önkormányzatok hatékonyan tervezhessék, és a tervek alapján megváltoztathassák, vagy a szolgáltatást igénybevevők – gyermekek, tanulók és szülők – igényeihez igazíthassák közoktatási intézményrendszerüket. Az Oktatási Minisztérium korábban említett módszertani anyagában tervezési módszertan a dinamikus, más néven guruló tervezést javasolja. Ez azt jelenti, hogy a többcélú kistérségi társulásnak minden évben célszerű három évre előre elkészítenie (jelen esetben már csak egy évre kiegészítenie) intézkedési tervét, miközben az adott évben tervezett feladatokat áttekintve értékelést ad az elmúlt tanév folyamatairól, az intézkedési tervvel való megegyezéséről, illetve eltéréseiről. Így lehetőség nyílik arra, hogy a törvényalkotó szándéka megvalósulhasson, és az intézkedési terv valóban a közoktatási feladatellátás lényeges elemeit évről-évre követve keretet ad a tényleges feladatszervezés megvalósításához.

Nem kevésbé fontos célja és feladata lehet a kistérségi intézkedési tervek felhasználásának a hazai és uniós pályázatok projektgenerálási szakaszában, illetve a pályázatok bírálati szakaszában is. Az intézkedési tervekben kistérségenként rendszerezett és friss információk állnak rendelkezésre a kistérségi közoktatási humánerőforrás változásáról, a közoktatási épületállományról, vagy akár a nem közoktatási célra épült épületek (óvodák, iskolák, kollégiumok, diákotthonok stb.) állapotáról, felhasználásuknak kistérségi terveiről. Ezek az adatok alkalmasak arra, hogy a pályázatokban megfogalmazott közoktatási, ágazati vagy más ágazati prioritásokat figyelembe véve meghatározható legyen egy adott régió közoktatási épületállomány

⁹ Lásd a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásairól szóló 2004. évi CVII. törvény 14. § (15) bekezdését, amely a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvényt egy új 89/A. § bekezdéssel módosította.

¹⁰ Lásd a 61/2005 (IV. 4) számú kormányrendeletet, amely módosította, illetve kiegészítette a 36/2005. (III. 1.) kormányrendelet rendelkezéseit.

felújítási (átalakítási, korszerűsítési) igénye, de azt is modellezni lehet ezekből az adatokból, hogy mely épületek szolgálhatnak a gyermeklétszám csökkenést figyelembe véve új közszolgáltatási funkciókat. A regionális fejlesztési tanácsok programozó és forráselosztást tervező munkájában – különösen a 2007–2013 közötti tervezési időszakban – nagy segítséget jelenthet a kistérségi intézkedési tervek adatainak és a bennük megfogalmazott középtávú céloknak az elemzése, a regionális szintű közoktatási beruházás-politika kialakításában (*Szegvári 2006/b*).

A kistérségi intézkedési terv célja az, hogy leképezze a többcélú kistérségi társulás közoktatási feladatellátását. Arra ösztönözte a többcélú kistérségi társulásban részt vevő önkormányzatokat, hogy határozzák meg közoktatási feladataik ellátásának jelenlegi helyzetét a feladatellátás megvalósításának középtávú lehetőségeit, a kistérségen belüli közoktatási együttműködési lehetőségeket. *Az intézkedési tervek mindegyike megfogalmazza és ütemezi a többcélú kistérségi társulás közoktatási feladatrendszerének fejlesztési lépéseit.* Természetesen első lépésben a kötelezően vállalt feladatok megvalósítása került megfogalmazásra, de a módszertani ajánlás és a tapasztalat is azt mutatja, hogy szinte mindegyik többcélú kistérségi társulás továbblépett a kötelezően vállalt feladatok tervezésénél, és igyekezett megvalósítani az önként vállalt társulásból adódó, komplex, hatékonyságnövelő kistérségi feladatok megszervezésének módját és ütemezését.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a kis lakosság számú önkormányzatok és a kis tanulólétszámú és így kevés pedagógust foglalkoztató intézmények számára nehézséget jelentett ezeknek a programoknak az elkészítése, és sok esetben, a programban megfogalmazott minőségirányítási feladatok csak részben valósultak meg ezeknél az önkormányzatoknál, illetve az intézményeikben. Amellett a kis gyermek-, illetve tanuló-létszámú intézményekben az egy tanulóra eső minőségirányítási költségek olyan magasak, hogy ezeket a költségeket az intézményi költségvetés csak részben tudja fedezni. Takarékos és hatékony megoldást jelenthet a kistérségi szintű minőségirányítási rendszerek megalkotása és működtetése, mivel ennek a kistérségben nevelt és tanuló gyermekek, illetve tanulók létszámához viszonyított egy gyermekre, illetve tanulóra eső költsége lényegesen kisebb, mintha az önkormányzatok külön-külön tennének eleget ennek a kötelező feladatnak. Fenti megoldáshoz hasonlóan alakítható ki a kistérségi szintű ellenőrzési és értékelési rendszer is (*Nagyronai 2006*).

A kistérségi közigazgatás jelenlegi helyzete és jövőbeni lehetőségei

Az önkormányzati igazgatás és a közoktatás összefüggéseit illetően megállapítható, hogy ma már működnek többcélú kistérségi társulások, melynek céljából a kistérséghez tartozó települési önkormányzatok képviselő-testületei társulási megállapodásban rögzítik közös céljaikat és törekvéseiket. A célokat természetesen mindegyik társulás önállóan határozza meg, de általános célként foglалhatóak össze az alábbiak:

- a kistérséghez tartozó települési önkormányzatok kapcsolat- és együttműködési rendszere szervezeti keretének biztosítása;

- térségi közszolgáltatások biztosítása, szervezése, összehangolása, fejlesztése, az egyes települések önkormányzatainak teljesítőképességét meghaladó önkormányzati feladat- és hatáskör, valamint a közszolgáltatási rendszer közös, illetve térségi rendszerének kialakítása, szervezése, összehangolása, működtetése, fejlesztése;
- a kistérség intézményrendszerének integrálása, feladatellátásának összehangolása, fejlesztése;
- a feladatellátás feltétel- és forrásrendszerének koordinálása, fejlesztése, a kistérség területének összehangolt fejlesztése;
- a közigazgatási (államigazgatási) feladat- és hatáskörök ellátása.

A fenti célokat a közösségi szolgáltatások kistérségi szinten történő kiegyenlített, magas színvonalú és minőségű ellátása érdekében tűzik ki maguk elé a társulások (*Bekényi & Pintérné 2004*).

A kistérségi közigazgatás jövőbeni szerepét jelentősen befolyásolhatják az *Európai Unió (és OECD) tagállami közigazgatások modernizációjára* irányuló elvei és törekvései. Ehhez kapcsolódóan szükséges kiemelni, hogy az Európai Alkotmány külön deklarálja a jó színvonalú közigazgatáshoz való jogot. Ennek figyelembevételével a nemzeti tagállami közigazgatásoknak garantálniuk kell az állampolgárokat és vállalkozásokat egységesen megillető jogok alapján a *közigazgatási szolgáltatások hatékonyságának, minőségének egységesszínvonalát*. A közigazgatási szolgáltatások rendszerének továbbfejlesztése során a hangsúly nem a közigazgatási szervezetrendszerek mechanikus szemléletű közelítésére, hanem a közigazgatási szolgáltatások színvonalának harmonizálására kerül.

Fenti elvek alapján – figyelemmel az EU és az OECD tagállami közigazgatási reformprogramjaira is – alapvetően új típusú igazgatási szemléletre, koncepcióra, s fejlesztési programokra van szükség Magyarországon. *Az új típusú állami funkció figyelembevételével el kell végezni a közhatalmi típusú állami beavatkozás módjának újragondolását* (az államnak ott kell beavatkoznia a társadalmi és gazdasági folyamatokba, ahol a civil társadalom, az autonómiák arra nem képesek, ahol azonban a közjogi és egyedi beavatkozás szükséges, ott dinamikusan és kezdeményezően kell ezt megvalósítani). E komplex feladat felülvizsgálatára alapozva folyamatossá kell tenni a deregulációs (illetve hatásvizsgálati) programokat, és érvényesíteni kell az abból származó követelményeket. E folyamat keretében indokolt megszüntetni az önkormányzatokat érintő és a lakossági ügyintézés körébe tartozó jogi szabályozás általános problémáit. Nagyon fontos, hogy az önkormányzatok mozgásterét akadályozó, illetve az állampolgárok széles tömegét érintő, szükségtelen korlátozó rendelkezések mielőbb kikerüljenek a jogrendszerből.

A fenti feladatok megalapozása érdekében a belügyi tárca a közelmúltban 2400 önkormányzatot kérdezett meg arról, hogy mely területeken tartják indokoltnak a jelenlegi jogi kötöttségek feloldását, illetve rugalmasabbá tételét. Az önkormányzatoktól visszaérkezett javaslatokról összességében megállapítható, hogy érdemi előrelépés csak a feladat- és hatáskörök telepítésének differenciálásával, átstrukturálásával érhető el, valamint *bővíteni kell a kistérségi szinten ellátható feladatok*

körét és ezek támogatását, továbbá enyhíteni szükséges az ágazati jogszabályi kö-
töttségeket (Dudás 2006).

A fenti felmérés az *oktatásigazgatást érintően kiemelten igazolta*, hogy a létszám-
gazdálkodást érintő tennivalók körében a teljesítményt jobban ösztönző bérfejlesz-
tési módokat bevezetése szükséges. Ugyancsak megerősítette, hogy az önkor-
mányzatok racionálisabb oktatás-szervezésének elősegítése érdekében – továbbra is
az önkéntességet alapul véve – *folytatni kell a többcélú kistérségi társulások által*, il-
letve szervező tevékenységük segítségével a „mikrotársulásban” történő *intézmény-
fenntartás ösztönzését*, valamint törekedni kell az általános iskolák és középiskolák
együttműködését jelentő, ún. egységes iskolák létrehozására. Ehhez kapcsolódva
meg kell vizsgálni a kistéleplülések közoktatási intézményfenntartását segítő nor-
matív állami hozzájárulásának fokozatos megszüntetését, és e források átcsoport-
osításának lehetőségét a többcélú kistérségi társulások ösztönzésére.

A közszolgáltatások biztosítása mellett fontos kérdés, hogy *a kistérség lehet-e az
államigazgatási feladatok ellátásának a terepe*. A települési szintű dekoncentráció
kistérségi integrációs formái, az igazgatási társulások, államigazgatási ügyekre irá-
nyulnak. Az államigazgatási ügyek hatásköreinek címzettjét és illetékességi terüle-
tét a kormánynak kell meghatározni. Az államigazgatási ügyek felelőse ugyanis a
kormány és nem az önkormányzatok. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban a közigazgatás
korszerűsítéséről szóló kormányprogram azt mondta ki, hogy javaslatot kell kidol-
gozni a kistérségek államigazgatási funkciói ellátásának két fő modelljére. Ennek
érdekében meg kell vizsgálni a feladatoknak a kistérségi hivatal keretében, illetve a
székhelyközség polgármesteri hivatalának jegyzője által történő ellátásához szüksé-
ges jogszabály-módosításokat, igazgatási, költségvetési előnyöket és hátrányokat.¹¹

*A kistérség a kormányprogram szerint azonban nem válik általános közigazgatási
szintté, hiszen e szerint önkormányzati társulásként intézményesül.* Azonban már a
kormányprogram is tartalmazott olyan elemeket, amelyekből láthatóvá vált, hogy a
kistérség „quasi közigazgatási szintté” fejlődhet. Ilyen elemek voltak: a kistérségi tár-
sulások önálló jogi személyisége; az általános és közvetlen hatásköri felhatalmazás;
a normatív finanszírozási konstrukció kialakítása; és az a törekvés, hogy a kistérségi
határok rögzüljenek. Felismerve azt a lehetőséget, hogy az önkormányzatok társu-
lási kedve nem biztos, hogy kialakítja a megfelelő számú és hatékonyságú kistérségi
társulásokat, a Kormány a 2003. év végén kialakította a kistérségi határokat.¹²

A kistérség fogalma tehát ma már kellőképpen meghatározott, nagy kihívás azon-
ban a *kistérségi szint feladatokkal történő feltöltése*. Ezen a feladatoknak – a kisté-
rségi rendszer funkcióiból adódóan – egyrészt az *önkormányzati, közszolgáltatási*,
másrészt a *területfejlesztési*, harmadrészt az *államigazgatási funkciók* területé-
ről kell származniuk. *Települési és területi szintről a kistérségi szinthez kell kerülnie*

¹¹ Lásd az 1113/2003. (XI. 11.) kormányhatározat I./2. pontját, valamint a 2198/2003. (IX. 1.) kormányhatá-
rozat II./2. pontját.

¹² Lásd a 244/2003. (XII. 18.) számú kormányrendeletet a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és
megváltoztatásának rendjéről.

azoknak a feladatoknak, amelyeket itt hatékonyabban lehet teljesíteni. A kistérségi szintre telepíthető települési önkormányzati feladatok azok lehetnek, amelyeket egységesen, a kistérséget átfogóan kell megoldani. Tulajdonképpen e körben a többcélú kistérségi társulási törvényben felsorolt települési önkormányzati feladatok kerülhetnek szóba, így különösen – a témánk szempontjából fontos – közoktatási intézmények működtetésével kapcsolatos feladatok. *A kistérségnek további feladatai adódnának a városi vonzáskörzeti szerepből is.* A körzeti szolgáltatások egy részét a város biztosítja a kistérség szereplőinek is, de a közszolgáltatásoknak olyan csoportja is van, amelynek az intézményes központja a városban található, de a kistérségi társulás a fenntartója, működtetője (Németh 2004/a).

A területi önkormányzattól történő feladatok fogadása tekintetében e kérdéskör megítélése attól is függ, hogy a jövőben milyen közigazgatási középszint alakul ki. Ha a regionális önkormányzatok kialakulásában gondolkodunk, akkor még nyilvánvalóbb, hogy az elaprózott települési szinttől a regionális önkormányzat elég távol van. Éppen ezért a kistérséget az önkormányzati alapszint és a középszint igényeinek metszeteként célszerű elképzelni és megvalósítani, a területfejlesztés területi igényeiről nem is beszélve. Ha középszintnek megmarad a megyei önkormányzat, akkor nem ugyanazok a feladatok kerülnének kistérségi szintre, mint a régiós beosztásnál (*The World Bank... 2000*).

A területi szintű közigazgatási feladatok közül – bármelyik területi egység (megye vagy régió) adminisztratív területi egységként, közigazgatási középszintként való alkotmányos szabályozásától függetlenül – *a kistérségi közigazgatási szintre telepíthetők* az oktatásigazgatási feladatok közül a középfokú oktatási intézmények fenntartásával, a kollégiumi ellátással, valamint az alapfokú zenei vagy művészeti oktatási intézmények működtetésével kapcsolatos önkormányzati közigazgatási teendők.

A kistérségek önkormányzati, közszolgáltatási, valamint területfejlesztési funkcióra épült rendszerén felül *az államigazgatási funkció kistérségi rendszeréről is szót kell ejteni.* Míg a kistérségek kialakulásának előzményei a területfejlesztésben csak évtizedekben mérhetők, addig az államigazgatásban ez a lépték évszázadokat jelent.¹³ A magyar államigazgatásban a kistérség hagyományosan, mint járás, járási közigazgatási egység jelent meg. A tanácsrendszerben is megtalálható volt a járás, mint közigazgatási egység és járási hivatalok is alakultak. 1984. január 1-jétől a járási rendszert a városkörnyéki igazgatási rendszer váltotta fel, amely az önkormányzati rendszer létrejöttéig működött.

Az önkormányzati rendszer létrejöttével a hatósági ügyintézés eljárási rendszere dezintegrált lett. A közel 3200 önkormányzat közül azonban több mint 1700 még ezerfős lakosságszámmal sem rendelkezik, a települési önkormányzatok kötelező feladatköre pedig rendkívül széles. Elfogadható színvonalon, önállóan ezek a kistérségek a közszolgáltatások jelentős részét nem képesek biztosítani. Ezzel összefüggésben *az államigazgatási feladatok közül a bonyolultabb, nagyobb szakértelmet*

¹³ Gergyák (2003): 91. oldal.

*igénylő, összetett technikai háttérrel megoldható, tömegesen előforduló ügyek kerülhetnek kistérségi szintre.*¹⁴

A jelenleg kistérségi szinten szervezett államigazgatási feladatok és hatáskörök egyrészt az okmányirodák által ellátott feladat- és hatáskörök, másrészt az építésügyi igazgatási feladat- és hatáskörök, harmadrészt egyes gyámügyi feladatok és hatáskörök, negyedrészt a szociális intézmény működésének engedélyezése, ötödikről a falugondnoki szolgálat engedélyezése és végül a szociális vállalkozás engedélyezése. A jövőben kistérségi szinten szervezhetőek lehetnének:

- a szabálysértési feladatok és hatáskörök;
- a rehabilitációs feladatok;
- a szakfordítói, illetve tolmácsigazolvány kiadása;
- az államigazgatási végrehajtás;
- a természetes fürdővizekkel kapcsolatos államigazgatási hatáskörök;
- a helyi közutakkal kapcsolatos egyes államigazgatási hatáskörök.¹⁵

Az államigazgatási ügyek körzetesítésének célszerűsége és ennek következtében a kistérséggel foglalkozó elméleti és gyakorlati szakemberek általi támogatottsága egyértelmű. A kistérség határain belül több államigazgatási körzet is kialakítható, ezen belül a körzetközpont település hangsúlyosabb szerepet kaphat. A kistérségi államigazgatási feladatok teljes köre azonban semmiképpen nem kerülhet körzetesítésre, hiszen vannak olyan lokális feladatok, amelyek helyben intézhetőek a jövőben is.¹⁶ De a jövőben kistérségi szintre kerülhetnek a dekoncentrált szervektől átvett egyes feladatok, továbbá a közigazgatási hivatalok kistérségben ellátható feladatai is (Németh 2004/b).

Az államigazgatási kistérség kategóriája tehát nem annyira térségi, mint inkább az államigazgatási feladat-ellátási körzettel azonos kategória. A kistérség és az államigazgatási körzet két, egymásnak ellentétes szemléletet, probléma-megközelítést tükröz. *Az államigazgatási körzet a kistérséggel ellentétben a települési önkormányzatoknak semmiképpen sem önkéntes társulása, hanem az állam, a kormányzat, vagy bármilyen felső hatóság jelöli ki a körzet területét és a résztvevők tagságát valamilyen földrajzi, társadalmi, gazdasági, vagy szakmai elvek alapján.* A legtipikusabb példa erre a gyámügyi, építésügyi, szociális igazgatási és okmányirodai körzetközponti igazgatási rendszer, vagy a tanácsrendszer időszakából a járások megszűnését követően a város és vonzáskörzete által alkotott városkörnyéki igazgatási rendszer.¹⁷

Tulajdonképpen a kistérségi államigazgatási körzet kijelölésének van másik lehetséges megoldása is, ez a decentralizált önkormányzati típusú kistérség demokratikus modellje helyett a dekoncentrált államigazgatás bürokratikus modelljét valósítja meg (Szegvári 2004). Tágabb értelemben a kistérségi dekoncentráció a területfejlesztés, a vidékfejlesztés és a gazdaságfejlesztés szervezeti elemeit is magába

¹⁴ Bekényi & Bércesi & Németh (2003): 56. oldal.

¹⁵ Bekényi & Bércesi & Németh (2003): 66–69. oldalak.

¹⁶ Anyakönyvi feladatok, jegyzői feladatok jelentős része, a polgármester államigazgatási feladatainak egy része.

¹⁷ Gergyák (2003): 93. oldal.

foglalja. Ennek megfelelően a dekoncentráció megjelenési formáinak tekinthetjük a kistérségi megbízottat, a vidékfejlesztési megbízottat, a falugazdászt és más, hasonló „egyszemélyes intézményeit” a dekoncentrációnak. A kistérségi megbízottak helyezkednek el az országos hálózat legalsó szintjén. A kistérségi megbízottak megyei koordinációját a *megyei szervezők* látják el. Regionális szinten a regionális területfejlesztési koordinátorok fejtik ki tevékenységüket. Együttesen ők a *hálózat munkatársai*.¹⁸

Összegzés

Elmondhatjuk, hogy Magyarországon a 21. századi önkormányzatiság megvalósulásában és a minőségi színvonalú oktatásigazgatásban jelentős szerepet játszik egy új, a hagyományos közigazgatási területi beosztásban nem található közigazgatási-közhatalmi egység: a kistérség. A kistérség intézményesülésében jelentős előrelépések történtek ebben a kormányzati ciklusban, de nem lehet azt mondani, hogy a kistérségi igazgatás, mint az önkormányzati közigazgatás területi egysége közismert, népszerű, vagy társadalmilag már elfogadott lenne. Ehhez még idő kell, mint a közigazgatás reformjának többi lépéséhez is. Eredményes közigazgatási reformhoz ugyanis nagymértékű szakmai és társadalmi támogatottság is szükséges. S bár úgy tűnik, hogy a szakma egységes a „település-orientált” oktatásigazgatás modellje helyett az „integrált” önkormányzati igazgatási modell favorizálásában, az új térségi egység mögött nem található mély társadalmi identitás. Ennek köszönhetően a racionálisabb kistérségi közigazgatási rendszer bevezetése politikai támogatottságot is nehezen talál, főként abból adódóan, hogy ennek megvalósítása kétharmados többséget, azaz konszenzusos döntés-hozatalt igényel a parlamenti pártok részéről is. Mindaddig azonban, amíg ennek feltételei nem jönnek létre, marad a sajátosan magyar megoldás: az észérvek helyett az érdek munkál. S ennek jegyében, köszönhetően a kormányzati ösztönzőknek, a többcélú kistérségi társulások képében már megjelentek a kistérségi önkormányzati igazgatás csírái.

SZEGVÁRI PÉTER

IRODALOM

- BEKÉNYI JÓZSEF & PINTÉRNÉ VIG ILONA (2004) A települési önkormányzatok kistérségi együttműködése. *Önkormányzati Hírlevél* 14–15. szám.
- BEKÉNYI, BÉRCESI & NÉMETH (2003) A kistérség fogalma, funkciói, intézményrendszere (Előzetes koncepció – vitaanyag) In: *Kistérségi közigazgatás*. (Szakértői tanulmányok.) Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest.
- DUDÁS FERENC (2006) A nemzeti közigazgatás versenyképességének néhány aspektusa az egységes(ülő) Európai Közigazgatási Térben. In: NÉMETH JENŐ (ed) *Kistérségi tervezési módszertan*. BM – MKI. Budapest.
- GERGYÁK FERENC (2003) A kistérségi szintre telepített államigazgatási, közszolgáltatási és egyéb állami feladatok. *Magyar Közigazgatás* 11. szám.

¹⁸ A jelenlegi kormányzati struktúrában az országos kistérségi megbízotti hálózat felügyeletét a MEH területpolitikai államtitkára látja el.

- NAGYRÓNAI LÁSZLÓ (2006) Kistérségi tervezés a közoktatásban. In: Németh Jenő (ed) *Kistérségi tervezési módszertan*. BM – MKI. Budapest.
- NÉMETH JENŐ (ed) (2004a) *Kistérségi közigazgatási modellek és fejlődési minták*. A 2003–2004. évi modellkísérletek összegző tanulmányai. BM IDEA programja. MKI. Budapest.
- NÉMETH JENŐ (ed) (2004b) *Kistérségek kézikönyve*. Szakértői módszertan és dokumentumtár. BM IDEA programja, MKI. Budapest.
- NYIKOS, HORKAY & PÉTI (2006) Területfejlesztés és kistérségi tervezés. In: NÉMETH JENŐ (ed) *Kistérségi tervezési módszertan*. BM – MKI. Budapest.
- SZEGVÁRI PÉTER (2004) Közigazgatás és a helyi önkormányzatok: intézményrendszer, trendek, elképzelések. In: *A helyi önkormányzatok és pénzügyeik*. Bp. Consulting.
- SZEGVÁRI PÉTER (2006a) „Abszurdisztán” vagy „Csodaország”? A területfejlesztés hazai intézményrendszerének kialakulása és változása az elmúlt évtizedben. *Falu-Város-Régió*, No. 1.
- SZEGVÁRI PÉTER (2006b) A régiók és a kistérségek szerepe az új Országos Területfejlesztési Konceptióban. In: SÁNDOR L., VASS, SÁNDOR Á. & TOLNAI (eds) *Magyarország Politikai Évkönyve – 2006*. Demokrácia Kutatások Magyar Központja. Budapest.
- The World Bank/Miniszterelnöki Hivatal (2000) *A regionális és települési kormányzati rendszer modernizációja Magyarországon*. Tanulmányok. Közigazgatás-fejlesztési Füzetek. 2. kötet. Bp.

